

VALSTS CILVĒKTIESĪBU BIROJS

AKTUĀLIE CILVĒKTIESĪBU

JAUTĀJUMI LATVIJĀ

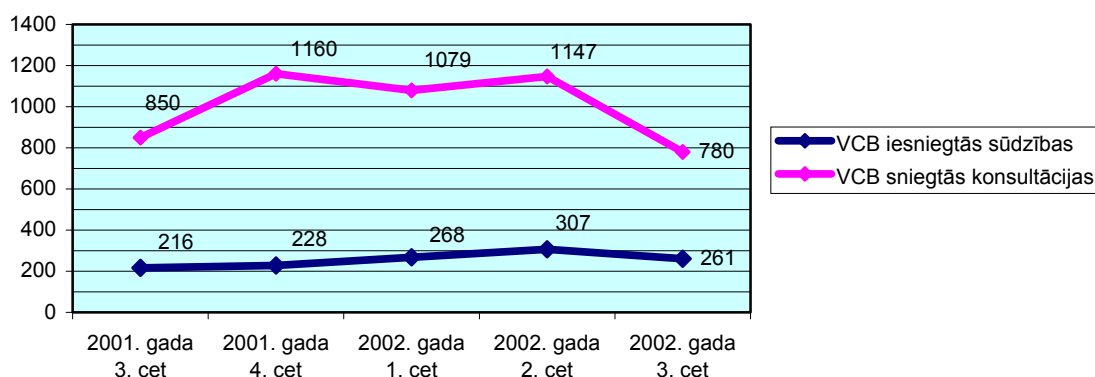
2002. GADA 3. CETURKSŅĪ

Satura rādītājs

Sūdzību izskatīšana Valsts cilvēktiesību birojā.....	3
Cilvēktiesību problēmu apskats Latvijā	
Ierobežojumu pamatojums PSRS robežsardzes štata darbiniekiem piedalīties vēlēšanās.....	8
Latvijas iedzīvotāju tiesības brīvi ieceļot un izceļot no valsts.....	9
Personas tiesības uz taisnīgu un atklātu tiesu.....	11
Personu, kas ir izbraukušas uz ārzemēm tiesības saņemt pensiju	12
Valsts cilvēktiesību biroja pieteikumi Satversmes tiesā	
Pensionāru tiesības pārrēķināt pensijas, papildinot apdrošināšanas stāžu	13
Valsts cilvēktiesību biroja atzinumi un viedokļi par tiesību aktiem un to projektiem	
Satversmes aizsardzības biroja likuma grozījumu atbilstība Satversmei.....	15
Diskusijas	
Apaļā galda diskusija “Politiskā atbildība – ceļš uz pilsonisku sabiedrību”	16
Konferences un semināri	
Konference par Eiropas ombudinstītūciju lomu mazākumtautību jautājumu risināšanā	17
Seminārs “Aktuālākie cilvēktiesību jautājumi Baltijas valstīs”.....	18
Seminārs par Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas sadarbību ar Latviju	19
Izbraukuma tikšanās	
Tikšanās ar Balvu valsts un pašvaldību institūciju pārstāvjiem.....	20
Jelgavas cietuma apmeklējums	20
Citi pasākumi, kuros piedalījušies VCB pārstāvji.....	21
VCB 2002. gada 3. ceturksnī saņemtās un izskatītās sūdzības (tabula)	22

Sūdzību izskatīšana Valsts cilvēktiesību birojā

2002. gada 3. ceturksnī Valsts cilvēktiesību biroja darbinieki ir saņēmuši 261 rakstisku sūdzību un snieguši 780 mutiskas konsultācijas par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Lai arī salīdzinot ar šā gada pirmajiem diviem ceturkšņiem, sūdzību un konsultāciju skaits ir samazinājies (tas izskaidrojams ar mazāku iedzīvotāju aktivitāti vasaras periodā), salīdzinot ar analoģisku laika periodu pagājušajā gadā iesniegumu skaits ir pieaudzis par 20% - no 216 līdz 261.

Šajā laika periodā atrisinātas 55 sūdzības, izbeigtas ar ieteikumu 287, bet atteiktas kā nepamatotas 62 sūdzības

Spriežot pēc VCB saņemtajiem iesniegumiem un sniegtajām mutiskajām konsultācijām, 2002. gada 3. ceturksnī **nozīmīgākā cilvēktiesību problēma Latvijā ir iedzīvotāju tiesības uz mājokli**. Šī problēma aktualitāti saglabā jau ilgāku laika periodu, un 2002. gada trešajā ceturksnī VCB saņemtas 43 rakstiskas sūdzības (16,5% no kopējā sūdzību skaita), kā arī sniegtas 176 mutiskas konsultācijas (22,5% no kopējā mutisko konsultāciju skaita). No rakstiskajām sūdzībām 2002. gada 3. ceturksnī atrisinātas 7, izbeigtas ar ieteikumu - 81, bet atteiktas kā nepamatotas - 12.

Sūdzības galvenokārt tiek saņemtas no maznodrošināto iedzīvotāju grupu pārstāvjiem - pensionāriem, invalīdiem, ģimenēm, kurās ir pensionāri, invalīdi vai nepilngadīgi bērni, kā arī no ieslodzījuma vietām atbrīvotajām personām. Uz klausot atbildīgo pašvaldību institūciju pārstāvjus, VCB secina, ka galvenais šķērslis šo iedzīvotāju tiesību uz mājokli nodrošināšanā ir ierobežotais dzīvojamo telpu fonds, kas pēc privatizācijas procesa atrodas pašvaldību rīcībā.

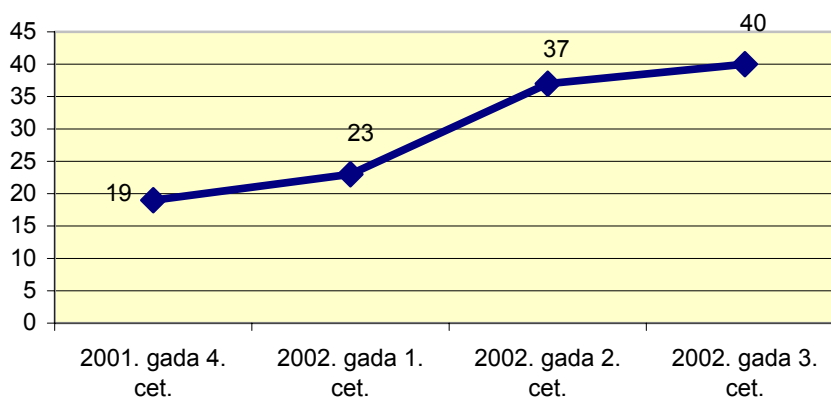
VCB saņēma sūdzību no personas G par to, ka pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vietas, Dzīvokļu pārvalde atsakās reģistrēt viņu palīdzības saņemšanai dzīvojamās telpas izīrēšanai.

Ar 2002. gada 1. janvāri spēkā stājās likums "Par pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā". Šī likuma 14. panta 1. daļas 5. punkts nosaka, ka viena no kategorijām, kas ar dzīvojamo platību jānodrošina pirmām kārtām ir "maznodrošinātas personas, kuras pēc soda izciešanas atbrīvotas no ieslodzījuma vietas, ja tās pirms notiesāšanas dzīvoja attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā un tām nav iespējams likumā noteiktā kārtībā iemīnāties agrāk aizņemtajā dzīvojamā telpā".

VCB nosūtīja vēstuli Dzīvokļu pārvaldei ar lūgumu atkārtoti izskatīt personas G lietu, kā arī norādīja uz spēkā esošajām tiesību normām. Dzīvokļu pārvalde pēc VCB lūguma atkārtoti izskatīja G lietu un nolēma atcelt nepamatoto Dzīvokļu pārvaldes lēmumu, kā arī reģistrēt šo personu palīdzības saņemšanai dzīvojamās telpas izīrēšanai pirmām kārtām.

Otrajā vietā pēc iesniegto sūdzību skaita, ir problēmas ar personu tiesībām uz taisnīgu, atklātu un savlaicīgu tiesu. VCB trijos mēnešos ir saņemtas 40 sūdzības, kā arī sniegtas 34 mutiskas konsultācijas. Nākas konstatēt, ka šī problēma 2002. gada laikā atkal ir kļuvusi aktuālāka. Ja 2001. gada laikā šādu sūdzību skaits samazinājās (no 45 sūdzībām 2001. gada 1. ceturksnī līdz 19 – 4. ceturksnī), tad 2002. gadā ir vērojams regulārs pieaugums.

Saņemtās sūdzības par personas tiesībām uz taisnīgu, atklātu un savlaicīgu tiesu

Vēl joprojām aktuālākā problēma saistībā ar personu tiesībām uz taisnīgu, atklātu un savlaicīgu tiesu ir ilgā gaidīšana uz tiesu, kas ir nopietns cilvēktiesību pārkāpums.

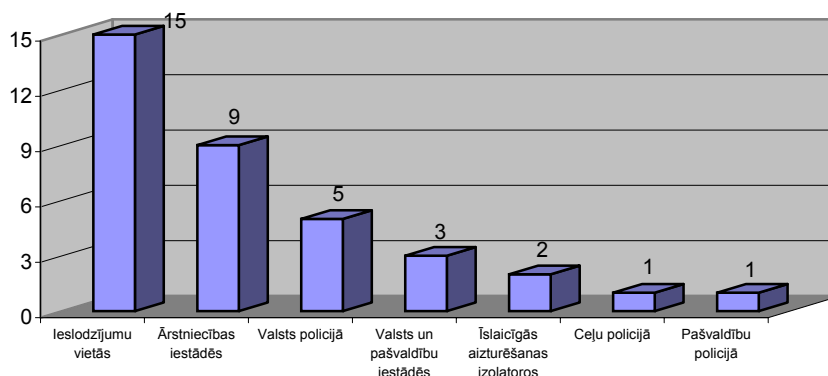
VCB saņēma sūdzību no apcietinātā M, kurš norāda, ka viņa krimināllietā nodota Rīgas apgabaltiesas rīcībā šī gada sākumā, taču līdz šim viņš nav informēts par tiesas sēdes datumu.

Latvijai juridiski saistošie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti paredz lietas izskatīšanas savlaicīguma principu. Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pants nosaka - ikvienam ir tiesības, nosakot savu civilo tiesību un pienākumu vai jebkuras viņam izvirzītās apsūdzības pamatotību krimināllietā, uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu saprātīgos termiņos neatkarīgā un objektīvā ar likumu izveidotā tiesā. Arī LR Kriminālprocesa kodeksa 241. pants paredz, ka lieta jāsāk izskatīt tiesas sēdē ne vēlāk par divdesmit dienām, bet izņēmuma gadījumos - ne vēlāk par vienu mēnesi no dienas, kad lieta saņemta tiesā. Diemžēl vēl joprojām Latvijā šie principi tiek regulāri pārkāpti.

Sazinoties ar minēto tiesu VCB noskaidroja, ka lieta vēl nav nozīmēta. Līdz ar to, visticamāk tā tiks izskatīta tikai 2003. gadā.

Aktualitāti nezaudē jautājumi par tiesībām uz humānu apiešanos un cieņas respektēšanu. 2002. gada 3. ceturksnī VCB ir saņemti 36 iesniegumi (13,8% no kopējā iesniegumu skaita) un sniegtas 45 mutiskas konsultācijas (5,7% no kopējo konsultāciju skaita) par šo cilvēktiesību aspektu. Salīdzinot ar šā gada iepriekšējo ceturksni gandrīz bez izmaiņām saglabājas iesniegumu sadalījums - visvairāk sūdzību ir saņemts par iespējamajiem cilvēktiesību pārkāpumiem ieslodzījuma vietās, seko problēmas ārstniecības iestādēs un valsts policijā.

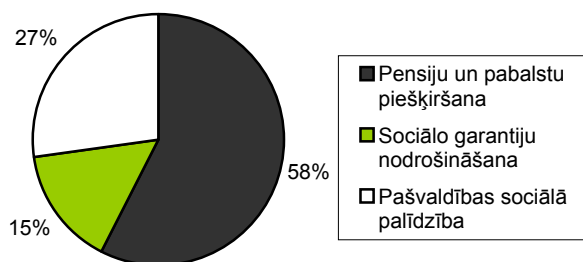
VCB saņemto sūdzību sadalījums par tiesībām uz humānu apiešanos un cieņas respektēšanu

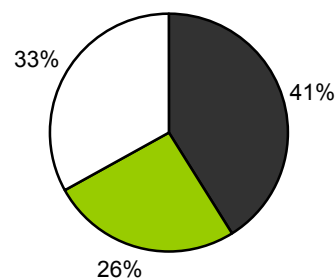
Ceturrtā nozīmīgākā problēmu grupa, spriežot pēc VCB saņemtajiem iesniegumiem, bet otrā – pēc mutisko konsultāciju skaita, ir iedzīvotāju tiesības uz sociālo drošību. 2002. gada jūlijā – septembrī VCB ir iesniegtas 33 sūdzības un sniegtas 148 mutiskas konsultācijas par šiem jautājumiem. Kā redzams diagrammā, svarīgākais jautājums šajā jomā ir pensiju un pabalstu piešķiršana, tai seko pašvaldības sociālā palīdzība un sociālo garantiju nodrošināšana.

VCB saņemto sūdzību un sniegto konsultāciju par sociālajām problēmām sadalījums

Sūdzības

Konsultācijas

Samērā liels sūdzību skaits VCB ir iesniegts arī par personu tiesībām uz īpašumu. 2002. gada 3. ceturksnī VCB ir saņemti 18 iesniegumi un sniegta 61 mutiska konsultācija par šiem jautājumiem. No rakstiskajām sūdzībām šajā laika periodā atrisināta ir 1 sūdzība, izbeigtas ar ieteikumu - 17, bet atteiktas kā nepamatotas – 12. Atteikto sūdzību skaita ziņā īpašuma jautājumi ieņem pirmo vietu, un tas izskaidrojams ar faktu, ka ļoti bieži problēmas, par kurām sūdzas iedzīvotāji skar nevis cilvēktiesības, bet civiltiesisko attiecību sfēru.

Personai Z dažādu iemeslu dēļ ir problēma nostiprināt zemesgrāmatā kooperatīvo garāžu. Viņš vairo Valsts zemes dienesta Lielrīgas reģionālo nodaļu.

Saskaņā ar likumu "Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatās" un Valsts zemes dienesta rīkojumu Nr. 483 "Par dokumentu sagatavošanu attiecībā uz garāžām garāžu kooperatīvos", attiecīgā garāža būtu jāieraksta zemesgrāmatā kā domājamā daļa no kopīpašuma. Garāžu īpašnieku kooperatīvā sabiedrība (turpmāk tekstā GĪKS) "Progress" zemesgrāmatā ir nostiprinājusi īpašuma tiesības tikai uz zemi. Līdz ar to, lai katrs atsevišķās garāžas (garāžu boksa) lietotājs varētu ierakstīt zemesgrāmatā savu īpašuma domājamo daļu, GĪKS "Progress" vispirms būtu jāieraksta zemesgrāmatā tai piederošās būves, pirms tam vēršoties LR VZD Lielrīgas reģionālajā nodaļā ar būvju piederību apliecinājošiem dokumentiem (atbilstoši likuma "Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatās" 28. pantam), un noformējot tās reģistrācijai.

Pēc personas Z sniegtās informācijas, GĪKS "Progress" atsakās ierakstīt zemesgrāmatā attiecīgās būves. VCB darbinieki pašlaik izskata šo lietu, un tuvākajā laikā tiek plānota tikšanās ar GĪKS "Progress" valdes priekšsēdētāju.

Aktualitāti 2002. gada 3. ceturksnī ir saglabājušas tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību, kā arī personas tiesību subjektības atzīšanas jautājumi. VCB ir saņemtas attiecīgi 17 un 12 rakstiskās sūdzības, kā arī sniegtas attiecīgi 3 un 58 mutiskas konsultācijas.

VCB ar iesniegumu griezās persona B, kurai 1999.gadā tika nozagta pase. Par šo gadījumu B ziņoja policijas pārvaldē pēc savas dzīvesvietas, taču pēc divām nedēļām pase tika atdota un viņš savu iesniegumu policijā atsauca. Pēc kāda laika, šķērsojot Latvijas robežu, viņš tika aizturēts un administratīvi sodīts par to, ka uzrāda ceļošanai nederīgu dokumentu. Šādas situācijas atkārtojās vairākkārtīgi un pēc katra neveiksmīgā mēģinājuma persona B atkārtoti griezās sava rajona policijas pārvaldē, informējot par notikušo un lūdzot sniegt ziņas Iekšlietu ministrijas Informācijas centrā, lai turpmāk nerastos nekādi starpgadījumi uz robežas.

ANO Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas 13. pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu ikvienā valstī. Ikvienam ir tiesības atstāt jebkuru, arī savu valsti un atgriezties savā valstī. Savukārt LR Satversmes 98. pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības brīvi izbraukt no Latvijas. Ikviens, kam ir Latvijas pase, ārpus Latvijas atrodas valsts aizsardzībā, un viņam ir tiesības brīvi atgriezties Latvijā.

VCB nosūtīja lūgumu policijas pārvaldei atrisināt konkrēto lietu un veikt pārbaudi par konkrēto policijas darbinieku rīcību. Policijas vadība atzina, ka pārkāpumu minētajā lietā nesaskata. Sazinoties ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Pases nodaļu VCB ieguva informāciju, ka ziņas par personas B pases atrašanu ir ievadītas datu bāzē šā gada septembrī, t. i. pēc VCB iesaistīšanās problēmas risināšanā, un turpmāk personai B neradīsies sarežģījumi šķērsojot valsts robežu.

2002. gada 3. ceturksnī VCB saņemtas arī 5 sūdzības un sniegtas 11 mutiskas konsultācijas par tiesībām uz veselībai drošu vidi. 3 no saņemtajām sūdzībām ir par gaisa piesārņojumu, un tās saņemtas no Liepājas, Cēsu un Saldus rajona iedzīvotājiem. Sakarā ar šīs problēmas aktualitāti VCB plāno organizēt apaļā galda diskusiju par tiesībām uz veselībai labvēlīgu vidi, pieaicinot valsts un nevalstisko organizāciju pārstāvjus.

Lai arī VCB 2002. gada 3. ceturksnī saņemti tikai 2 iesniegumi un sniegtas 15 mutiskas konsultācijas par invalīdu tiesību jautājumiem, VCB uzskata, ka šīs iedzīvotāju grupas tiesības vēl joprojām pilnībā netiek nodrošinātas, īpaši saistībā ar telpu pieejamību invalīdiem, kas pārvietojas ar ratiņiem. Plašsaziņas līdzekļos septembra beigās izskanēja informācija par 8. Saeimas vēlēšanu iecirkņu nepieejamību, savukārt VCB saņemtā sūdzība skar invalīdu tiesības apmeklēt kultūras pasākumus.

Valsts cilvēktiesību birojā ar lūgumu nodrošināt iespēju iekļūt uz koncertiem Kongresu namā Kr. Valdemāra ielā 5 griezās invalīdu - ratiņnieku iniciatīvas grupa. Iesniegumā tika norādīts, ka centrālā ieeja Kongresu namā nav nodrošināta ar pieejamību invalīdiem – ratiņniekiem. Ieeja no Rīgas Domes puses Kongresu namā invalīdiem ir pieejama, tomēr ārpus darba laika nav izmantojama.

Saskaņā ar Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 15.pantu Pakta Dalībvalstis (to skaitā - Latvija) atzīst katra cilvēka tiesības piedalīties kultūras dzīvē. Arī likuma “Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību” 14.pantā ir noteikts – “Lai veicinātu invalīdu sociālo integrāciju, pašvaldības, maksimāli piesaistot visu veidu labdarības organizācijas un sabiedrību, invalīdiem nodrošina (...) palīdzību garīgu, kultūras un izklaidējošu pasākumu un iestāžu apmeklēšanā atbilstoši invalīda vēlmēm, invalīdu sporta pasākumu organizēšanu, kā arī palīdzību, kas nepieciešama, lai invalīdi varētu apmeklēt šos pasākumus un piedalīties tajos”.

VCB griezās pie Rīgas priekšsēdētāja Gundara Bojāra ar lūgumu kopā ar Kongresa nama un Rīgas Domes Īpašuma departamenta vadību rast risinājumu šai problēmai. Atbildes vēstulē Gundars Bojārs paskaidroja, ka šobrīd invalīdi var iekļūt Rīgas Kongresu namā izmantojot jaunajā korpusā iebūvēto liftu tikai Īpašuma departamenta darba laikā. Sprotot, ka šāda situācija neatrisina problēmu par invalīdu iespēju iekļūt koncertzālē, Rīgas Kongresu nama vadība ieplānojusi 2003.gada budžeta pieprasījumā līdzekļus invalīdu liftu - piekaru iegādei un uzstādīšanai pie centrālās ieejas, kāpnēm uz koncertzāli un noejas uz kafejnīcu.

Cilvēktiesību problēmu apskats Latvijā

Ierobežojumu pamatojums PSRS robežsardzes štata darbiniekiem piedalīties vēlēšanās

Valsts cilvēktiesību birojs ir saņēmis iesniegumu par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem pret bijušajiem robežsargiem, ierobežojot to tiesības tikt ievēlētiem Saeimā.

Tiesības vēlēties un tikt ievēlētam parlamentā ir garantētas gan LR Satversmē, gan arī Latvijai saistošos starptautiskos cilvēktiesību dokumentos. LR Satversmes 101. pants nosaka, ka *ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts darbībā*, bet 9. pants paredz, ka *Saeimā var ievēlēt katru pilntiesīgu Latvijas pilsoni, kurš vēlēšanu pirmā dienā ir vecāks par divdesmit vienu gadu*.

Tiesības tikt ievēlētam garantētas arī Latvijas Republikai saistošajā Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pirmajā protokolā. Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 25. pants nosaka, ka *katram pilsonim bez diskriminācijas un bez nepamatotiem ierobežojumiem jābūt tiesībām un iespējai tikt ievēlētam īstās periodiskās vēlēšanās, kas notiek uz vispārēju un vienlīdzīgu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot, un kas nodrošina vēlēšanu brīvas gribas izpaudumu*. Savukārt Eiropas Cilvēktiesību konvencijas Pirmā protokola 3. pants paredz, ka *valstij ik pēc zināma laika perioda ir jārīko brīvas un aizklātas vēlēšanas apstākļos, kas veicina tautas viedokļa brīvu izpausmi, izvēloties likumdevēju varu*.

Starptautiski ir atzīta šo tiesību lielā nozīme demokrātiskā sabiedrībā, tomēr tās netiek uzskatītas par absolūtām, un katrai valstij ir piešķirta plaša rīcības brīvība izstrādājot noteikumus tiesību vēlēties un tiesību tikt ievēlētam īstenošanai. Taču šie noteikumi nedrīkst būt tādi, kas traucētu baudīt tiesības to būtībā. Ierobežojumiem ir jābūt noteiktiem ar likumu, jākalpo leģitīma mērķa sasniegšanai un jābūt samērīgiem. Tas attiecas arī uz kritērijiem, kas tiek izvirzītas deputātu kandidātiem.

Viens no kritērijiem, kas Latvijā tiek izvirzīts Saeimas un pilsētas domes vai pagasta padomes deputātu kandidātiem ir, ka par deputātu kandidātu nevar būt persona, kas ir vai ir bijušas PSRS, Latvijas PSR vai ārvalstu valsts drošības dienestu, izlūkdienestu vai pretizlūkošanas dienestu štata darbinieki. Šī norma ir iekļauta Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. punktā un Pilsētu Domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9. panta 6. punktā. Tieši pamatojoties uz šo kritēriju var notikt bijušo PSRS robežsargu tiesību tikt ievēlētam ierobežošana, un šādu ierobežojumu iespējamību pierāda Jāņa Ādamsona lieta. Pamatojoties uz Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas spriedumu, ar kuru atzīts, ka Jānis Ādamsons ir bijis PSRS VDK Robežsardzes karaspēka štata darbinieks, Centrālā vēlēšanu komisija svītvoja Jāni Ādamsonu no Saeimas deputātu kandidātu saraksta.¹

Šīs normas mērķis ir neļaut kļūt par deputātiem personām, kas strādājušas okupācijas varas tiešās apspiešanas un tiešo represiju aparātā, lai aizsargātu nacionālās

¹ LR Augstākās tiesas Senāts 2002. gada 9. septembrī atzina, ka J. Ādamsona svītroyšana no deputātu kandidātu saraksta bijusi atbilstoša likumam, jo J. Ādamsons ir bijis štāba priekšnieka vietnieks izlūkošanas darbā un atrašanās štāta amatā izlūkošanas darbā ir viena no sadarbības formām ar VDK izlūkošanas dienestu. (Augstākās tiesas Senāta 2002. gada 9. septembra spriedums lietā Nr. SPC-47)

drošības un Latvijas teritoriālās vienotības intereses.² Lai arī PSRS Robežsardze bija pakļauta VDK, tās funkcijas pamatā bija citas, un to nevar uzskatīt par tiešās apspiešanas un represiju aparātu. Līdz ar to likuma normu, kas nosaka ierobežojumus, nevar attiecināt uz personām, kas bija PSRS VDK Robežsardzes karaspēka štata darbinieki un pildīja tikai robežsargu funkcijas. Ja šo normu tomēr attiecina arī uz robežsargiem, tad šiem ierobežojumiem nav atrodams leģitīms mērķis, jo bijušo robežsargu kļūšana par deputātiem nekādā veidā nevar apdraudēt sabiedrības drošību.

Līdz ar to VCB uzskata, ka jautājums par to, vai kāda persona ir bijusi PSRS VDK štata darbinieks ir jāizskata individuāli, un pamatojoties tikai uz to, ka persona bijusi PSRS VDK Robežsardzes karaspēka štata darbinieks, personai nedrīkstētu liegt tiesības tikt ievēlētai Saeimā vai pašvaldībā. VCB arī uzskata, ka šo ierobežojumu attiecināšana uz personām, kas bija robežsargi un pildīja tikai robežsargu funkcijas, ir pretrunā gan ar LR Satversmi, gan Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, gan Eiropas Cilvēktiesību konvencijas Pirmo protokolu.

VCB vērš uzmanību arī uz to, ka 2000. gada 15. augustā LR Satversmes tiesa skatīja lietu par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9. panta 5. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101. pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantam. LR Satversmes tiesa atzina, ka šie ierobežojumi tobrīd nebija pretrunā ar LR Satversmi, Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas Pirmo protokolu. Taču LR Satversmes tiesa savā spriedumā norādīja, ka šādi pasīvo vēlēšanu tiesību ierobežojumi var pastāvēt tikai noteiktu laiku, un aicināja likumdevēju periodiski izvērtēt attiecīgo politisko situāciju valstī un ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību. Jau sprieduma gatavošanas brīdī trīs LR Satversmes tiesas tiesneši, izsakot savas atsevišķās domas šajā lietā, norādīja, ka jau tobrīd šādi ierobežojumi vairs nebija nepieciešami. Tie, viņuprāt, vispār neatbilst ne LR Satversmei, ne starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem.

Līdz ar to VCB norāda, ka šobrīd Centrālajai vēlēšanu komisijai un tiesām interpretējot un piemērojot ierobežojumus nosakošās normas, vajadzētu ņemt vērā šo normu mērķi kā arī LR Satversmes un starptautisko cilvēktiesību dokumentu prasības un neattiecināt tās uz personām, kas PSRS laikos ir bijuši robežsargi.

VCB arī uzskata, ka tuvākajā laikā šos ierobežojumus būtu nepieciešams vispār atcelt. Ja sākotnēji, pēc neatkarības atjaunošanas, tiem varēja saskatīt leģitīmu mērķi, tad pašlaik, kad kopš Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas ir pagājuši vairāk kā desmit gadi, atceļot šos ierobežojumus, Latvijas teritoriālā vienotība, demokrātiskā iekārta, un nacionālā drošība netiktu apdraudēta.

Latvijas iedzīvotāju tiesības brīvi ieceļot un izceļot no valsts

VCB šā gada augustā ar iesniegumu vērsās persona A, kura ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pieņemto rīkojumu tika izraidīta no Latvijas, kā arī viņam tika uzlikts piecu gadu liegums ieceļot Latvijā. VCB izpētot lietas apstākļus, konstatēja, ka PMLP pieņemot lēmumu par izraidīšanu un uzliekot liegumu ieceļot valstī, nav ņēmusi

² LR Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01

vērā cilvēka tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi, jo Latvijā pastāvīgi dzīvo minētās personas sieva un nepilngadīgais bērns.

Saskaņā ar cilvēktiesību principiem, privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība nav absolūta. Tomēr iejaukšanās nevar būt patvarīga un tā ir pieļaujama tikai cilvēktiesību dokumentos noteiktajos gadījumos. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā ir noteikts: *“Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. Sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību un morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības”*.

Tādejādi iejaukšanās ģimenes dzīvē ir attaisnojama tikai gadījumos, ja tiek sasniegts kāds no 8. pantā minētajiem mērķiem – valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības aizstāvēšana, nekārtību vai noziegumu nepieļaušana, veselības vai morāles aizsardzība, citu personu tiesību un brīvību aizstāvēšanu. Turklāt, Eiropas Cilvēktiesību tiesa piemērojot konvencijas 8. pantu ir norādījusi, ka *iejaukšanās ģimenes dzīvē ir attaisnojama tikai tādos gadījumos, ja tā ir galīgi nepieciešama*.

Eiropas Cilvēktiesību tiesā, izskatot vairākas lietas, kurās valsts iejaukšanās ģimenes dzīvē tika atzīta par neattaisnojamu, ir izkristalizējušies būtiskākie principi:

- ģimenes dzīves pamats – vecāku un bērnu iespēja būt kopā;
- būtiska nozīme ir ģimenes locekļu savstarpējām attiecībām (*lietā Berrehabs pret Nīderlandi (1988)* Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka starp nepilngadīgo meitu un viņas tēvu, kuru valdība vēlējās izraidīt no valsts, bija izveidojušās ciešas attiecības un viņa izraidīšana pārtrauktu šīs attiecības. Šī iejaukšanās būtu ļoti nopietna tādēļ, ka meitai, ņemot vērā viņas vecumu, ir nepieciešams uzturēt kontaktus ar tēvu);
- kā jau iepriekš norādīts, iejaukšanās ģimenes dzīvē ir pieļaujama tikai konvencijā paredzēto leģitīmo mērķu sasniegšanai un tai ir jābūt nepieciešamai demokrātiskā sabiedrībā. Termins “nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā” ietver proporcionalitātes principu un liek izvērtēt indivīda tiesību aizskāruma rezultātu;
- iegūto sabiedrības kopīgo labumu. Proporcionalitātes principa pamatmērķis ir iestāšanās pret nesamērīgu indivīda tiesību ierobežošanu attiecībās ar valsti un tā tiesību un interešu ignorēšanu sabiedrisko interešu aizsegā.

VCB norādīja, ka konkrētajā lietā ir būtiski izvērtēt, vai ģimenes šķiršana un ieceļošanas lieguma uzlikšana ir proporcionāla sabiedrības iegūtajam labumam. VCB arī uzsvēra, ka lietas izskatīšanā ir jāņem vērā bērna intereses, kuras saskaņā ar “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” 6. panta 1. punktu tiesiskajās attiecībās ir prioritāras. Ir pamats apšaubīt faktu, ka ieceļošanas lieguma uzlikšana ir bērna interesēs, jo tā rezultātā var pasliktināties bērna labklājība un uz vairākiem gadiem pārtrūkt ģimenes attiecības.

Pēc VCB lūguma Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde atkārtoti izskatīja šo lietu pēc būtības un, pamatojoties uz Ministru kabineta 1995.gada 13.jūnija noteikumu Nr.154 “Administratīvo aktu procesa noteikumi” 62.punktu, pieņēma lēmumu samazināt personai A noteikto ieceļošanas liegumu.

Personas tiesības uz taisnīgu un atklātu tiesu

Valsts cilvēktiesību birojs ir saņēmis vairākus iesniegumus no personām, kurām ir aizliegts ieņemt amatus policijas struktūrvienībās, jo Satversmes aizsardzības birojs (turpmāk tekstā SAB) tām nav devis pieeju valsts noslēpumam. Vairumā gadījumu liegums ir saistīts ar datiem par personas sadarbību ar VDK pagātnē.

Šādu jautājumu risināšana neietilpst tiešā VCB kompetencē un VCB nevar veikt izmeklēšanu par faktiem lietā, kas attiecas uz konkrētas personas pieeju valsts noslēpumam un pieņemt jebkādus saistošus lēmumus. Tomēr vērtējot no cilvēktiesību viedokļa, VCB uzskata, ka pašlaik šādos gadījumos netiek pilnībā nodrošinātas ikviena tiesības uz taisnīgu tiesu.

Likuma "Par valsts noslēpumu" 11. panta 5. daļa paredz, ka *SAB nolēmumu par atteikšanos izsniegt speciālo atļauju vai par speciālās atļaujas kategorijas pazemināšanu var pārsūdzēt ģenerālprokuroram, kura lēmums ir galīgs un nav pārsūdzams*. Izvērtējot šīs normas atbilstību cilvēktiesību standartiem, VCB apšauba tās atbilstību LR Satversmes 92. pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pantam u.c. Latvijai juridiski saistošiem līgumiem.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, izskatot virkni lietu par Konvencijas 6. panta pārkāpumiem, vairākkārtīgi ir akcentējusi valsts pienākumu nodrošināt ikvienam indivīdam "pieeju tiesai" ("access to court"), bet likuma "Par valsts noslēpumu" attiecīgā norma liedz indivīdam iespēju panākt lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā tiesā. Ja lietu izskata Ģenerālprokurors, tad lieta netiek skatīta personas klātbūtnē, personai nav nekādu iespēju iesniegt savus pierādījumus, izteikt savus apsvērumus un netiek nodrošināta pušu līdztiesība. **Bez iepriekšminēto pamatprincipu ievērošanas nav iespējams nodrošināt taisnīgu lietas izskatīšanu, un var uzskatīt, ka šādos gadījumos tiek pārkāptas tiesības uz taisnīgu tiesu.**

Turklāt kā procedūras trūkums jāmin arī tas, ka personai, pret kuru ierosināta šāda lieta, netiek dota iespēja iepazīties ar lietas materiāliem pat minimālā apmērā, jo MK apstiprināto "Valsts noslēpuma objektu saraksta" XIV nodaļas 3. punkts nosaka, ka *pārbaudes materiāli uzskatāmi par konfidenciāliem un nav pieejami*. Liegums iepazīties ar pārbaudes speciālās atļaujas saņemšanai lietas materiāliem personu nostāda pat sliktākā situācijā kā likumpārkāpēju, kuram tiesības iepazīties ar izmeklēšanas lietu ir garantētas. Līdz ar to praktiski nav iespēju uzzināt, kāda ir viņa vaina.

LR Satversmes 106. pants paredz, ka *ikvienam ir tiesības izvēlēties nodarbošanos un darba vietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai*. Taču vienlaikus Satversmes 116. pants paredz, ka šīs tiesības var ierobežot likumā paredzētos gadījumos, *lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātiskas valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību*.

Pieeja valsts noslēpumam ir saistīta ar sabiedrības drošības interesēm, kā arī demokrātiskas valsts iekārtas nodrošināšanu, tādēļ šeit ir pieļaujama stingra darbinieku atlase. Tomēr tai ir jānotiek pēc vienotiem kritērijiem, visi apstākļi jāizvērtē objektīvi un nedrīkstētu pastāvēt subjektīva attieksme, kāda tomēr ir konstatēta dažos gadījumos.

VCB ir mēģinājis šos jautājumus risināt gan individuāli, gan kopumā, vēršoties ar skaidrojuma pieprasījumu prokuratūrā un norādot savu viedokli. VCB arī apsver iespēju vērsties Satversmes tiesā un apstrīdēt minētās likuma "Par valsts noslēpumu" normas.

Personu, kas ir izbraukušas uz ārzemēm tiesības saņemt pensiju

Valsts cilvēktiesību birojs ir saņēmis iesniegumu par to, ka pensionāri, kuri izbraukuši uz pastāvīgu dzīvi ārzemēs pirms 2002. gada 1. janvāra, nevar saņemt pensijas.

Latvijas Republikas Satversmes 109. pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma gadījumā. Līdz ar to tiesības uz vecuma pensiju valsts atzīst par vienām no cilvēka pamattiesībām.

Jautājumus par valsts sociālās apdrošināšanas pensiju vecuma gadījumā, regulē LR likums "Par valsts pensijām". Šī likuma 2. pants nosaka, ka viens no tā mērķiem ir noteikt kārtību, kādā valsts sociālās apdrošināšanas pensiju nodrošina vecuma gadījumā. Savukārt 3. pants nosaka, ka *tiesības uz valsts sociālo apdrošināšanas pensiju saskaņā ar šā Likuma nosacījumiem ir Latvijas teritorijā dzīvojošām personām, kas bijušas pakļautas valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai*. Līdz ar to likumdevējs ir izvirzījis divus priekšnoteikumus, lai persona varētu saņemt pensiju – domicils Latvijā un pakļautība valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai. Tā kā LR Satversmes 109. pants ikvienam, neatkarīgi no tā dzīves vietas garantē tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma gadījumā, tad jāsecina, ka nevis dzīvesvieta, bet gan sākotnējās tiesības uz pensiju (pakļautība valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai) atbilst Pensiju likuma patiesā mērķa sasniegšanai.

Pensijas izmaksu personām, kuras izbrauc uz ārvalstīm nosaka likuma "Par valsts pensijām". 38. pants. Saskaņā ar šī panta redakciju, kas bija spēkā no 1997. gada 7. decembra līdz 2002. gada 1. janvārim, personām tika liegtas tiesības saņemt pensiju, ja starp Latviju un valsti, uz kuru persona izbrauca, nebija noslēgts sociālās palīdzības līgums. **Līdz ar to VCB uzskata, ka likuma "Par valsts pensiju" 38. panta redakcija, kas paredzēja pensijas izmaksas pārtraukšanu no 1997. gada 7. decembra līdz 2002. gada 1. janvārim personām, kas izbrauc uz patstāvīgu dzīvi no Latvijas, bija pretrunā ar cilvēktiesību principiem un Satversmes 109. pantu.**

Saskaņā ar 2001. gada 20. decembrī pieņemtajiem grozījumiem likumā "Par valsts pensijām", šobrīd likums vairs neliedz personām, kuras izbrauc uz pastāvīgu dzīvi ārzemēs, saņemt pensiju. Saskaņā ar Likuma 38. pantu *personas, kas izbrauc uz valsti, ar kuru Latvijai ir noslēgts līgums par pensijām, saņem pensiju šajā līgumā noteiktajā kārtībā. Ja persona izbrauc uz valsti, ar kuru Latvijai nav noslēgts līgums, kas regulētu pensiju izmaksu, tad tādā gadījumā pensiju izmaksa notiek Ministru kabineta (MK) noteiktajā kārtībā.*

Attiecīgie MK noteikumi Nr.134 "Latvijas Republikā piešķirto valsts pensiju izmaksas kārtība personām, kas izbrauc uz patstāvīgu dzīvi ārvalstīs" tika pieņemti 2002. gada 26. martā. Šo noteikumu 2. punkts nosaka kārtību, kādā pensiju izmaksā personām, kuras pēc 2002. g. 1. janvāra izbrauc uz patstāvīgu dzīvi ārvalstīs. Taču ne šajos, ne citos MK noteikumos nav regulēta kārtība, kādā pensijas var saņemt personas, kuras no Latvijas izbraukušas pirms 2002. gada 1. janvāra, un šiem iedzīvotājiem vēl joprojām ir liegta likuma "Par valsts pensijām" garantētās tiesības uz pensijas saņemšanu.

Precizējoša normatīvā akta neesamība nevar būt pamats iedzīvotāju konstitucionālo tiesību ierobežošanai. To ir atzinusi arī Satversmes tiesa savā 2001. gada 5. decembra spriedumā lietā Nr.2001-07-0103. **Tāpēc VCB iesaka personām**

vērsties Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (VSAA) ar iesniegumu, lūdzot izmaksāt pensiju. Atteikuma gadījumā, personai ir tiesības pārsūdzēt VSAA lēmumu tiesā. Ja arī vispārējās jurisdikcijas tiesas neatzīs personas konstitucionāli garantētās tiesības saņemt pensiju, tad tas varētu būt pamats vērsties Satversmes tiesā.

VCB uzskata, ka šo problēmu varētu atrisināt pieņemot speciālus MK noteikumus, kas regulētu kārtību, kādā pensijas izmaksājamas personām, kas no Latvijas izbrauca pirms 2002. gada 1. janvāra, un nosūtīt vēstuli ir vērsis Ministru kabineta uzmanību uz šo noteikumu pieņemšanas nepieciešamību. Diemžēl, atbilde vēl nav saņemta.

Pieteikumi Satversmes tiesai

Pensionāru tiesības pārrēķināt pensijas, papildinot apdrošināšanas stāžu

Valsts cilvēktiesību birojs 2002. gada 19. jūlijā iesniedza pieteikumu Satversmes tiesai un 2002. gada 24. jūlijā tika ierosināta lieta par LR 1995. gada 23. novembra likuma "Par valsts pensijām" Pārejas noteikumu 16. punkta 1. apakšpunkta daļā "no 1991. gada 1. janvāra" neatbilstību LR Satversmes 109., 1. un 91. pantiem un atzīšanu par spēkā neesošu. Šīs normas iekļaušana liedz daļai pensionāru papildināt apdrošināšanas stāžu, līdz ar to īstenot savas tiesības pārrēķināt pensiju.

Latvijas Republikas Satversmes 109. pants nosaka: "*Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.*" Konstitucionālo tiesību uz sociālo nodrošinājumu vecuma gadījumā saturs ir noteikts likumā "Par valsts pensijām".

Ar likuma "Par valsts pensijām" stāšanos spēkā 1996. gada 1. janvārī Latvijā tika izveidota jauna pensiju sistēma, kurā personas pensijas apmērs ir atkarīgs no nodarbinātības periodā veiktajām iemaksām. Taču uz personām, kas bija nodarbinātas arī pirms 1996. gada 1. janvāra, jaunā pensiju sistēma nav vēl attiecināma pilnībā. Šiem iedzīvotājiem, aprēķinot pensiju par nodarbinātības periodu līdz 1996. gada 1. janvārim, pensijas apmērs ir atkarīgs no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas attiecīgā periodā un uzkrātā apdrošināšanas stāža, ko veido darba un tam pielīdzināti periodi, kas noteikti likuma "Par valsts pensijām" Pārejas noteikumu 1. un 2. punktā.

Pārejas noteikumu 16. punkta 1. apakšpunkts paredzēja, ka *pensijas tiek pārrēķinātas, ja papildināts līdz 1996. gada 1. janvārim uzkrātais apdrošināšanas stāžs. Apdrošināšanas stāžs varēja tikt papildināts ar darba periodu, kas iepriekš dažādu iemeslu dēļ netika ieskaitīts apdrošināšanas stāžā, vai netika pielīdzināts darba periodam* - piemēram, gadi, kad persona strādāja savā ģimenes vai citā privātā lauku saimniecībā, represijas gadi u. c. Ar Pārejas noteikumu palīdzību tika nodrošināts, ka, cilvēkiem, neatkarīgi no tā, vai viņi aizgājuši pensijā pirms vai pēc 1996. gada 1. janvāra nosakot pensijas apjomu apdrošināšanas stāžā tika ieskaitīti visi 1995. gada 23. novembra likumā paredzētie darba vai tam pielīdzinātie periodi.

1999. gada 5. augustā likuma "Par valsts pensijām" Pārejas noteikumu 16. punkta 1. apakšpunktā tika izdarīti grozījumi, kas stājās spēkā 2000. gada 1. janvārī. Tie nosaka, ka *pensija tiek pārrēķināta, ja papildināts no 1991. gada 1. janvāra līdz 1996.*

gada 1. janvārim uzkrātais apdrošināšanas stāžs. Tādējādi personām tiek liegta iespēja pārrēķināt pensiju, ja papildināts līdz 1991. gada 1. janvārim uzkrātais apdrošināšanas stāžs.

Taču līdz šo grozījumu spēkā stāšanās dienai daudzas personas objektīvu iemeslu dēļ nevarēja īstenot savas tiesības pārrēķināt pensiju. Piemēram, apdrošināšanas stāžu nācās pierādīt tiesas ceļā, bet tiesas pārslogotības dēļ jautājums netika izskatīts līdz 2000. gada 1. janvārim, konkrēta darba vai mācību perioda neieskaitīšana apdrošināšanas stāžā tika konstatēta tikai pēc 2000. gada 1. janvāra, represijas gadi prokuratūrā tika atzīti tikai pēc 2000. gada 1. janvāra u. c. Turklāt laika posmā pēc 1999. gada 5. augusta ir ticis papildināts likuma "Par valsts pensijām" Pārejas noteikumu 1. punktā iekļautais saraksts, kas nosaka, kādi periodi ir pielīdzināmi darbam un ieskaitāmi apdrošināšanas stāžā. Veidojās situācija, ka personai, kura ir aizgājusi pensijā pirms šo periodu pielīdzināšanas darbam, šis laiks netiek ņemts vērā, nosakot pensijas apmēru.

VCB uzskata, ka līdz ar grozījumiem likuma „Par valsts pensijām” Pārejas noteikumu 16. punkta 1. apakšpunktā tiek ierobežotas personu LR Satversmes 109. pantā garantētās un likumā “Par valsts pensijām” precizētās tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma gadījumā, jo personai tiek liegts saņemt pensiju pilnā apmērā, kāda tai pienāktos, ja pie pensijas aprēķināšanas tiku ņemts vērā viss uzkrātais apdrošināšanas stāžs.

Šie grozījumi ir pretrunā arī ar LR Satversmes 1. pantu, kas nosaka: "Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika." No šajā pantā ietvertā demokrātiskās republikas jēdziena izriet virkne tiesiskas valsts principu, to skaitā tiesiskās paļāvības princips. Balstoties uz 1995. gada 23. novembra likumu "Par valsts pensijām", personas paļāvās, ka būs spēkā ar to iedibinātā kārtība – pensijas apmērs par nodarbinātības periodu pēc 1996. gada 1. janvāra būs atkarīgs no nodarbinātības periodā veiktajām iemaksām, bet par periodu līdz 1996. gada 1. janvārim – no uzkrātā apdrošināšanas stāža. Personas paļāvās arī uz to, ka gadījumos, kad tiek papildināts līdz 1996. gadam uzkrātais apdrošināšanas stāžs, pensiju pārrēķina.

Grozījumi likuma "Par valsts pensijām" Pārejas noteikumu 16. punkta 1. apakšpunktā ir pretrunā arī ar LR Satversmes 91. pantu, kas nosaka: "Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas." **VCB uzskata, ka iepriekšminētie grozījumi radīja atšķirīgu attieksmi, vienai pensionāru grupai piešķirot, bet otrai grupai liedzot iespēju pārrēķināt pensiju, ja tiek papildināts uzkrātais apdrošināšanas stāžs.** Atšķirīga attieksme ir konstatējama arī atkarībā no laika, kad šī persona aizgājusi pensijā. Tā kā vairs nepastāv iespēja pārrēķināt pensiju, ja tiek papildināts līdz 1991. gada 1. janvārim uzkrātais apdrošināšanas stāžs, tad personām, kas aizgājušas pensijā pirms kāda perioda pielīdzināšanas darba periodam, šis laiks netiek ņemts vērā, nosakot pensijas apmēru. Savukārt personām, kas aizgājušas pensijā pēc šī perioda pielīdzināšanas darba periodam, tas tiek ņemts vērā, nosakot pensijas apmēru.

Valsts cilvēktiesību biroja atzinumi un viedokļi par tiesību aktiem un to projektiem

Satversmes aizsardzības biroja likuma grozījumu atbilstība Satversmei

Šā gada 27. jūnijā Saeimā tika pieņemti grozījumi Satversmes aizsardzības biroja likumā, kas paredz SAB darbiniekiem plašas pilnvaras izlūkošanas un pretizlūkošanas darbību veikšanā. Tie nosaka, ka virkni operatīvo darbību, piemēram, telefonsarunu noklausīšanās, izsekošanu, telpu apskati utml., SAB darbinieki tagad varēs veikt bez tiesneša vai prokurora akcepta. **Izvērtējot situāciju šibrīža kontekstā un iespējamās sekas, kas varētu rasties nekontrolēti realizējot šīs tiesības, Valsts cilvēktiesību birojs uzskata, ka šādas normas apdraud cilvēktiesības un demokrātisma principus Latvijā.**

LR Satversmes 96. pants, kā arī Eiropas Cilvēktiesību Konvencijas 8. pants nosaka, ka *ikvienam ir tiesības uz privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību*. Sarunu noklausīšanās, sarakstes pārbaude, izsekošana un līdzīgas operatīvās darbības pašas par sevi ir iejaukšanās personas privātajā dzīvē, tādēļ šādi ierobežojumi var notikt tikai stingri reglamentēti, likumā paredzētos gadījumos un ar mērķi aizsargāt citu cilvēku tiesības demokrātisku valsts iekārtu, sabiedrības drošību un tikumību.

Pie tam, lai ierobežojumi tiktu attaisnoti, tiem ir jābūt *nepieciešamiem demokrātiskā sabiedrībā* un līdzekļiem ir jābūt *samērīgiem* sasniedzamajam mērķim. Samērīgam ierobežojumam ir jāsasniedz konkrēto mērķi, jābūt atbilstošam konkrētā mērķa sasniegšanai, kā arī samērīgam ar iespējamiem indivīda zaudējumiem, un sabiedrības guvumam no tiem ir jābūt reālam un lielākam nekā indivīdam piemērotajam ierobežojumam.

Apkopojot Eiropas cilvēktiesību tiesas praksi jāsecina, ka tā vairākās lietās ir piemērojusi principu, ko varētu traktēt - mērķis neattaisno līdzekļus. Lietā “Malone pret Lielbritāniju”, kuras autori sūdzējās, ka slepenā novērošana krimināllietas ietvaros ir pārkāpusi viņu tiesības uz privāto dzīvi, Tiesa atzina, ka: *tas būtu pretrunā ar tiesiskumu, ka ierēdnim garantētā juridiskā rīcības brīvība tiktu izteikta kā neierobežota vara. Likumam ir pietiekami skaidri jānosaka jebkuras šādām kompetentām iestādēm piešķirtās rīcības brīvības apmēri un tās pielietošanas veids, ņemot vērā pasākumu likumīgo mērķi, lai sasniegtu attiecīgajai personai adekvātu aizsardzību pret patvaļīgu iejaukšanos.*

VCB uzskata, ka ar šiem likuma grozījumiem SAB tiek dotas pilnvaras nekontrolēti iejaukties personas privātajā dzīvē un valsts negarantē personām adekvātu aizsardzību un skaidru procedūru, lai nepieļautu šo tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, piemēram, ekonomiskai vai politiskai “spiegošanai”. No tā izriet, ka likumā paredzētā procedūra nav samērīga sasniedzamajam mērķim un nav nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā.

Valstij būtu svarīgi piešķirt cilvēktiesību aizsardzības pasākumiem lielāku prioritāti, jo arī starptautiskā līmenī tā ir atbildīga nodrošināt cilvēktiesības saviem iedzīvotājiem, jo šādas kļūdas un nepilnības var atspoguļoties valstij nelabvēlīgos Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos pret Latviju.

VCB ir nosūtījis vēstuli Saeimas Nacionālās drošības komisijai, kurā lūdzis vēlreiz izvērtēt minētos grozījumus, ņemot vērā cilvēktiesību aspektu un iespējamos riskus un pārskatīt to samērību un lietderību.

VCB organizētie pasākumi

Apalā galda diskusija “Politiskā atbildība – ceļš uz pilsonisku sabiedrību”

2002. gada 10. septembrī plkst. 10.00 Valsts cilvēktiesību birojs un sabiedriskā organizācija “Vieglās valodas aģentūra” Valsts cilvēktiesību biroja Rīgā, Elizabetes ielā 65 – 12 rīkoja diskusiju “Politiskā atbildība – ceļš uz pilsonisku sabiedrību” par informācijas pieejamības nozīmi politiskās izvēles izdarīšanai cilvēkiem ar apgrūtinātu informācijas uztveri.

Kā liecina Zviedrijā izdarītais pētījums par pieaugušās iedzīvotāju daļas spējām lasīt un saprast izlasīto tekstu, 25% valsts iedzīvotāji nespēj sekot domai drukātā informācijā, ja tā nav sagatavota īpašā viegli uztveramā veidā. Tie ir gados veci cilvēki, tie, kuriem zviedru valoda nav dzimtā, kopš dzimšanas nedzirdīgi un vājredzīgi cilvēki, kā arī cilvēki, kas cieš no garīgās attīstības traucējumiem. Lai gan Latvijā šādi pētījumi nav veikti, var pieņemt, ka situācija mūsu valstī ir līdzīga.

Īpaši aktuāla šī problēma kļūst attiecībā uz iedzīvotāju politiskajām tiesībām ar vēlēšanu starpniecību piedaloties parlamenta un pašvaldību vēlēšanās, jo lielākā daļa partijas dokumentu, tajā skaitā partijas programmas ir uzrakstītas smagā un grūti saprotamā valodā, tajās ir daudz svešvārdu un grūti saprotamu jēdzienu. Viens no veidiem kā nodrošināt izsmelšu informāciju vēlētajai daļai ar apgrūtinātu informācijas uztveri ir informācijas sagatavošana vieglajā valodā - vienā no alternatīvās komunikācijas veidiem. Sagatavot informāciju Viegļajā Valodā nozīmē - pēc īpašas metodoloģijas sagatavot vai pārtulkot tekstu, speciāli sagatavot tekstam atbilstošu ilustratīvo materiālu, tekstu un ilustratīvo materiālu izkārtot atbilstoši noteiktiem kritērijiem.

Diskusiju vadīja žurnālists Kārlis Streips, un tajā piedalījās 16 uz 8. Saeimu kandidējošo politisko partiju un to apvienību pārstāvji, kā arī potenciālo vēlētajū interešu pārstāvji, kuriem nepieciešama īpaši sagatavota informācija – Latvijas profesionālo sociālo darbinieku un aprūpētāju asociācijas pārstāve Ārija Baltiņa, Viegļās valodas aģentūras pārstāves Gunta Anča un Inese Banceviča, Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāve Kristīne Bērziņa un Valsts cilvēktiesību biroja Sūdzību izskatīšanas daļas vadītāja Lolita Andersone.

Kā diskusijas sākumā informēja Gunta Anča, nav normāli, ka mūsdienu informācijas sabiedrībā ir cilvēki kas atrodas ārpus informācijas telpas, līdz ar to viņiem tik lietas iespējas aktīvi piedalīties sabiedriskajos procesos. “Latvijā ir apstiprināta koncepcija “Vienādas iespējas visiem”, kurā paredzēts, ka valsts atbalsta informatīvo materiālu izdošanu vieglajā valodā, taču divos gados šajā jomā nekas nav izdarīts” – pauda Lolita Andersone.

Diskusijas gaitā politisko partiju pārstāvjiem tika uzdoti divi jautājumi – ko šo organizāciju pārstāvji ir darījuši, lai nodrošinātu visiem iedzīvotājiem vienādas iespējas piekļūt informācijai, un ko viņi plāno darīt, lai šo problēmu risinātu.

Vērtējot politiķu atbildi uz pirmo jautājumu, jāsecina, ka:

- politiskās partijas, sagatavojot programmas un informatīvos materiālus cenšas tos pasniegt vienkāršākā valodā, taču nepiesaista profesionālus šajos jautājumos;
- ar retiem izņēmumiem (divas politiskās partijas ir sagatavojušas programmu Braila rakstā neredzīgām personām), netiek gatavoti

informatīvie materiāli atsevišķām iedzīvotāju grupām ar uztveres traucējumiem;

- veidi, kā atsevišķas partijas cenšas klātienē iepazīstināt vēlētājus ar savām programmām un nostādnēm dažādos jautājumos – tikšanās, apmeklējumi mājās, speciālo iestāžu (pansionātu, slimnīcu) apmeklējumi, informatīvo tēlu izvietošana neaptver lielu diskusijas mērķauditorijas daļu.

Savukārt, atbildot uz otro jautājumu, tika izteikti vairāki konstruktīvi priekšlikumi:

- informācijas pieejamības jautājumu cilvēkiem ar apgrūtinātu uztveri risināt kompleksā ar citiem sabiedrības integrācijas jautājumiem;
- piešķirt speciālas mērķdotācijas vai paredzēt valsts finansējumu Viegļās valodas aģentūrai, šo problēmu risināšanai;
- viegļās valodas popularizēšanā un attīstībā iesaistīt kādu valsts struktūru – piemēram, Izglītības un zinātnes ministriju, vai arī iekļaut Viegļās valodas aģentūru šajā institūcijā.

Diskusijā no politisko partiju pārstāvju puses izskanēja arī ideja par diskusijas organizēšanu pēc vēlēšanām, kurā piedalītos Saeimā pārstāvēto partiju un atbildīgo institūciju pārstāvji.

Konferences un semināri

Konference par Eiropas ombudinstiūciju lomu mazākumtautību jautājumu risināšanā

2002. gada 4. un 5. septembrī Flensburgā, Vācijā notika konference, kas bija veltīta ombudinstiūciju lomai mazākumtautību jautājumu risināšanā. Konferenci organizēja Eiropas mazākumtautību jautājumu centrs, un tajā piedalījās ombudpersonas un ombudinstiūciju pārstāvji no Bosnijas un Hercegovinas, Dānijas, Dienvidslāvijas, Kosovas, Krievijas, Latvijas, Lietuvas, Rumānijas, Somijas un Ungārijas, kā arī vairāku starptautisko organizāciju, to skaitā Eiropas Padomes, Baltijas jūras valstu padomes un Eiropas drošības un sadarbības organizācijas, pārstāvji. **Latviju šajā pasākumā pārstāvēja Valsts cilvēktiesību biroja direktors Olafs Brūvers.**

Konferences pirmā diena, 4. septembris bija veltīts atsevišķu valstu pārstāvju ziņojumiem, un ar referātu uzstājās arī VCB direktors. Olafs Brūvers informēja, ka mazākumtautību tiesību aizstāvība ir iekļauta daudzos tiesību aktos, tajā skaitā Latvijas republikas pamatlikumā – Satversmē. Kopumā Latvijas likumdošana atbilst Eiropas standartiem un saistībām, ko Latvija ir uzņēmusies iesaistoties Eiropas padomē un citās starptautiskās organizācijās. Protams, pastāv arī problēmas, īpaši ar to iedzīvotāju integrēšanu sabiedrībā, kuri Latvijā ieradās PSRS okupācijas laikā. Nepieciešams aktivizēt naturalizācijas procesu, latviešu valodas apmācību, kā arī veicināt viņu nacionālo identitāti. Pašlaik arī notiek diskusijas par Eiropas Padomes Vispārējās mazākumtautību aizsardzības konvencijas ratifikāciju. Olafs Brūvers arī uzsvēra, ka VCB aizstāv Latvijas iedzīvotāju intereses neatkarīgi no nacionalitātes, pilsonības un citiem kritērijiem.

Konferences otrā diena, 5. septembris vairāk bija veltīts diskusijām par mazākumtautību, patvēruma meklētāju un nelegālās migrācijas jautājumiem. Vienu no problēmām, ar ko saskarsies jaunās Eiropas Savienības dalībvalstis, diskusijā izvirzīja Olafs Brūvers. Brīvās iedzīvotāju pārvietošanās rezultātā, šajās valstīs arvien vairāk

ieradīsies cilvēki ar citu politisko un reliģisko pārliecību, kā arī sociālajām un kultūras tradīcijām. Līdz ar radīsies problēmas ar viņu un vietējo iedzīvotāju tiesību ievērošanu. VCB direktors pauda viedokli, ka no jebkura ieceļotāja būs jāpieprasa stingri ievērot attiecīgās valsts likumdošanu un vispārpieņemtās normas. Protams, tas attiecas uz publiski tiesisko sfēru, jo privātajā un ģimenes dzīvē valsts iejaukšanās jābūt minimālai. Šīs problēmas aktualitāti atzina arī Vācijas pārstāvis. Piemēram, ir gadījumi, kad musulmaņu tautības iedzīvotāji pieprasa, lai skolās bērni tiktu dalīti pēc dzimuma, un viņus mācītu tā paša dzimuma pedagogi. Tāpēc Vācijā tiek ievērots princips, ka vietējā komūnā šie iedzīvotāji var organizēt speciālas mācību iestādes, taču valsts skolās tiek stingri ievēroti valsts likumdošanā noteiktie principi.

“Neapšaubāmi, Latvijai vēl ir vairākas problēmas – lielais nepilsoņu skaits, sarežģītā pāreja uz izglītību valsts valodā, tomēr jāatzīst, ka kopumā situācija mūsu valstī ir laba” – vērtējot konferences gaitu atzīst VCB direktors. Atšķirībā no dažviet plaši tirāzētās informācijas par mazākumtautību tiesību pārkāpumiem Latvijā, kopumā konferencē neizskanēja kritiskas piezīmes par mūsu valsts politiku. Īpaši, salīdzinot ar pausto informāciju par problēmām bijušās Dienvidslāvijas valstīs, arī Krievijā, kur iedzīvotājiem bieži nākas saskarties ar nacionālo neiecietību, naidu pret imigrantiem un patvēruma meklētājiem. Konferences gaitā vairākkārt tika skarti jautājumi, kas saistīti ar Eiropas Padomes Vispārējās mazākumtautību aizsardzības konvencijas ratifikāciju, taču vadošais viedoklis bija, ka katras valsts ziņā ir noteikt, kas ir nacionālā minoritāte.

Seminārs

“Aktuālākie cilvēktiesību jautājumi Baltijas valstīs”

Lai apspriestu aktuālās cilvēktiesību problēmas Igaunijā un Latvijā, kā arī par šo problēmu risināšanu atbildīgo institūciju darbu, 2002. gada 7. - 9. jūlijā VCB darbinieki piedalījās Igaunijas Justīcijas kanclera biroja organizētajā seminārā “Aktuālākie cilvēktiesību jautājumi Baltijas valstīs”. Igaunijas apmeklējuma laikā VCB pārstāvji tikās arī ar Tallinas apgabaltiesas un Ģenerālprokuratūras pārstāvjiem.

Semināra ietvaros Igaunijas Justīcijas kanclers Allars Joks (Allar Jõks) iepazīstināja ar savas iestādes funkcijām un darbību. Līdzīgi kā Latvijā VCB, Justīcijas kanclera birojs pilda ombudistitūcijas lomu, izskatot iedzīvotāju sūdzības par iespējamām cilvēktiesību pārkāpumiem. Otrs galvenais uzdevums – analizēt likumdošanas atbilstību Igaunijas konstitūcijai. Allars Joks arī atzina, ka ir izveidojusies laba sadarbība ar Igaunijas parlamentu un valdību. Par lielo vērtību, kas tiek veltīta cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanai liecina fakts, ka tuvākajā laikā plānots biroja darbinieku skaitu palielināt no 30 cilvēkiem līdz 40-45 darbiniekiem. 2002. gadā iestādes budžets palielināts par 30 % līdz apmēram 10 miljoniem EEK (400 000 LVL), un Justīcijas kanclera birojam piešķirtas plašākas telpas Tallinas vecpilsētā.

Efektīvākai sadarbības nodrošināšanai ar iedzīvotājiem, Justīcijas kanclera birojs ir nozīmējis trīs pārstāvju reģionos – Tartu, Pērnavā un Idu-Virumā apgabalā. Kā atzina VCB darbinieki, šāds risinājums būtu nepieciešams arī Latvijā, jo iedzīvotājiem, piemēram no Daugavpils, ir grūti nokļūt Rīgā. Lai arī jau tagad VCB cenšas izskatīt iesniegumus dažādās valodās, atbilde tiek sniegta latviski. Iespējams, būtu vēlams pārņemt Igaunijas pieredzi, kad atsevišķos gadījumos tiek nodrošināta dokumentu tulkošana (Justīcijas kanclera birojā šim mērķim ir paredzēts arī speciāls finansējums).

Analizējot Igaunijas Justīcijas kanclera birojā saņemtās sūdzības, jākonstatē, ka problēmu loks ir ļoti līdzīgs kā Latvijā. Aktuālākie jautājumi ir iedzīvotāju sociāli

ekonomiskās tiesības (tiesības uz īpašumu, mājokli), kā arī aizturēto personu tiesības. Pozitīvi vērtējams fakts, ka Igaunijā plāno centralizēti risināt dzīvokļu jautājumu – Ekonomikas ministrijā tiek izstrādāts dzīvokļu celtniecības plāns līdz 2010. gadam, top arī līdzīgas municipālās programmas. Līdzīga kā Latvijā ir arī sūdzību izskatīšanas kārtība. Justīcijas kanclera birojs var prasīt paskaidrojumus no augstākstāvošām instancēm, par pārkāpumiem var ziņot atbildīgajām institūcijām, plašsaziņas līdzekļiem. Darbiniekiem ir tiesības arī apmeklēt un pārbaudīt situāciju ieslodzījumu vietās, policijas struktūrvienībās, bērnu namos, izglītības un citās iestādēs. Taču, kā funkcija, kas ļauj efektīvāk nodrošināt dažādu cilvēktiesību problēmu risināšanu, noteikti jāmin iepriekšminētās Justīcijas kanclera biroja tiesības būtiski ietekmēt likumdošanas procesu gan valsts, gan pašvaldību līmenī.

Salīdzinoši neliels iesniegumu skaits ir par iedzīvotāju tiesībām uz taisnīgu savlaicīgu un atklātu tiesu. Galvenais iemesls – Igaunijas tiesas pamatā iekļaujas likumdošanā noteiktajā lietu izskatīšanas termiņos, tikšanās laikā ar VCB pārstāvjiem puda Tallinas apgabaltiesas amatpersonas. Civillietas parasti tiek izskatītas 3 līdz 6 mēnešos, kā pamatā ir veiksmīgi organizēts darbs. Arī Igaunijas Ģenerālprokuratūrā atzina, ka tiesās termiņu ievērošana galvenokārt ir atkarīga no citiem apstākļiem – procesa dalībnieku slimības, liecinieku ierašanās u. c. Liela loma ir 1995. gadā ieviestajai normai, par lietas izskatīšanu paātrinātā procesā. Dažkārt ir konstatēti trūkumi pirmstiesas izmeklēšanā, taču arī šādu pārkāpumu nav daudz.

Seminārs par Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas sadarbību ar Latviju

2002. gada 19. augustā viesnīcas “Reval hotel Latvia” konferenču zālē Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs rīkoja semināru par Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas (turpmāk tekstā CPT) darbību un tās sadarbību ar Latviju. Seminārā mērķis bija izvērtēt iepriekšējo ziņojumu par Latviju, veicināt šīs starptautiskās organizācijas rekomendāciju ieviešanu un palīdzēt attiecīgo organizāciju amatpersonām sagatavoties šā gada rudenī paredzētajai EP Spīdzināšanas novēršanas komitejas pārstāvju vizītei.

Seminārā piedalījās atbildīgo Latvijas valsts iestāžu vadītāji un nevalstisko organizāciju pārstāvji, kā arī Norvēģijas pārstāve, CTP locekle Ingrida Like Ellingsena (*Ingrid Lycke Ellingsen*). **Lai informētu semināra dalībniekus par VCB vērojumiem policijas struktūrvienībās un ieslodzījuma vietās, kā arī paustu viedokli par cilvēktiesību ievērošanu šajās iestādēs, šajā pasākumā ar ziņojumu uzstājās arī VCB Sūdzību izskatīšanas daļas juriste Ineta Vaivare.**

VCB atzīst, ka pēdējā laikā ir vērojami sadzīves apstākļu uzlabojumi ieslodzījuma vietās. Veikti remontu Centrlācietumā, Ilģuciema cietumā, ievērojami finansiāli resursi tiek ieguldīti arī Iekšlietu ministrijas Īslaicīgās aizturēšanas izolatoros. Tomēr jākonstatē, ka vēl joprojām daudzos no tiem nav ievēroti cilvēktiesību standarti.

VCB arī uzskata, ka lielāka uzmanība būtu jāpievērš ieslodzījuma vietās un policijā strādājošo darbinieku izglītības līmenim un attieksmes maiņai pret saviem pienākumiem. Šīs problēmas risināšana neprasa lielus kapitālieguldījumus, un veicinot toleranci, iecietību, profesionālu un humānu attieksmi pret ieslodzītajiem, izdotos veiksmīgi risināt daudzas šo iestāžu darba problēmas.

Izbraukuma tikšanās

Tikšanās ar Balvu valsts un pašvaldību institūciju pārstāvjiem

Lai iepazītos ar cilvēktiesību ievērošanas jautājumiem un aktuālākajām problēmām Balvos, 2002. gada 16. jūlijā VCB direktors Olafs Brūvers Balvu pilsētas domē tikās ar Domes priekšsēdētāju, Bāriņtiesas priekšsēdētāju, Valsts policijas nepilngadīgo lietu inspektoru un Sociālā dienesta pārstāvjiem.

Kā sarunas laikā informēja pilsētas domes priekšsēdētājs, lielākā problēma ir smagā sociāli ekonomiskā situācija pilsētā. Lai arī oficiālais bezdarba līmenis ir tikai 9%, reāli bez darba varētu būt apmēram piektā daļa darbaspējīgo iedzīvotāju. Daudzas ģimenes ir bez jebkādiem ienākumiem un šī situācija rada nopietnas sociālās problēmas – starp tām alkoholismu, bērnu tiesību pārkāpumus. Daudzi bērni, it īpaši laukos, ģimenes nabadzības dēļ nevar apmeklēt skolas, ir konstatēti vairāki gadījumi, kad bērni ir spiesti dzīvot apstākļos, kādos tiek turēti dzīvnieki – informēja policijas pārstāvis. Bažas sagādā arī lēmums, ka internātskolas nākotnē nāksies finansēt no jau tā nelielajiem pašvaldību līdzekļiem.

Sarunas gaitā pašvaldības pārstāvji informēja, ka samērā nopietna problēma ir arī dzīvesvietas jautājums. Vairāk kā 70% no pilsētas dzīvojamā fonda ir privatizēti, un domei ir ļoti sarežģīti nodrošināt ar mājokli maznodrošinātos iedzīvotājus. Sarežģījumus darbā rada arī pašvaldību reformas lēnā gaita un neskaidrības tās īstenošanā.

Vērtējot diskusiju Olafs Brūvers atzina, ka neraugoties uz sarežģīto situāciju un ierobežotajiem resursiem, pašvaldība mēģina uzlabot iedzīvotāju sociāli-ekonomisko situāciju. VCB direktors arī uzsvēra nepieciešamību aktivizēt sadarbību starp VCB un pašvaldībām. “Mūsu iestādē var droši vērsties arī valsts un pašvaldību darbinieki, policijas pārstāvji, gadījumos, ja tiek pārkāptas viņu tiesības, vai radušās sarežģītas situācijas, kuras nav iespējams atrisināt uz vietas” – tikšanās laikā informēja VCB direktors.

Jelgavas cietuma apmeklējums

2002. gada 19. jūlijā VCB direktors Olafs Brūvers un Sūdzību izskatīšanas daļas juriste Ineta Vaivare iepazinās ar cilvēktiesību ievērošanas problēmām Jelgavas cietumā. Vizītes iemesls bija kāda notiesātā, kurš pauda neapmierinātību ar piemēroto sodu, vēlme tikties ar VCB direktoru, bez tam VCB darbinieki veica arī šīs ieslodzījuma vietas apskati.

Jelgavas cietums ir slēgtā tipa cietums, kurā ievietoti arī mūža ieslodzītie, un tajā uzturas apmēram 700 notiesātie. Kopumā situācija šajā iestādē vērtējama kā apmierinoša, taču VCB pārstāvji konstatēja arī vairākas problēmas. Jelgavas cietumā, tāpat kā arī citās brīvības atņemšanas vietās ir problēmas ar MK noteikumu Nr. 155 “*Noteikumi par notiesāto uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām*” 7. punkta izpildi. Šie noteikumi paredz noteiktas mazgāšanas līdzekļu un higiēnas preču normas ieslodzītajiem paredzēto nosacījumu izpildi - mazgāšanas līdzekļu un personīgās higiēnas līdzekļu normu notiesātajiem. Noteikumi paredz, ka notiesātajiem tiek piešķirtas personīgās higiēnas preces, taču valsts nav nodrošinājusi finansējumu šīs normas ieviešanai.

Nopietna problēma Jelgavas cietumā ir arī izglītības iegūšana, un šis jautājums jau vairākus gadus netiek risināts.

Citi pasākumi, kuros piedalījās VCB pārstāvji

- 2002. gada 30. jūlijā VCB Analīzes daļas vadītāja Līga Biksiniece nolasīja lekciju par cilvēktiesībām Latvijas un Zviedrijas jauniešu nometnē Zvārtavā.
- 2002. gada 28. augustā VCB Sūdzību izskatīšanas daļas juriste Ineta Vaivare ar Valsts policijas pārstāvji Tatjanu Antonovu pārrunāja sadarbību policijas izglītošanā cilvēktiesību jomā.
- 2002. gada 5.-7. septembrī Analīzes daļas juriste Anita Kovaļevska piedalījās Norvēģijas un Baltijas valstu konferencē par bioētiku "Ethics in Research". Konferencē tika apspriesta personas datu aizsardzība biomedicīnā, medicīnas ētikas komisiju organizācija un darbība, kā arī tika analizēta valstu pieredze bioētikā. Valsts cilvēktiesību biroja pārstāvis ir Centrālās medicīnas ētikas komitejas loceklis.
- 2002. gada 18. septembrī VCB direktors Olafs Brūvers apmeklēja Liepājas izglītības iestādes. Liepājas 1. vidusskolā VCB direktors tikās ar 9. un 11. klašu skolēniem, bet Liepājas 5. vidusskolā notika diskusija ar skolu līdzpārvalžu pārstāvjiem un klašu audzinātājiem. VCB direktors piedalījās arī Liepājas Kristīgās sākumskolas – bērnudārza organizētajā pasākumā "Savādāks bet pilnvērtīgs", kas veltīts bērnu ar īpašām vajadzībām integrācijas jautājumiem. Savukārt Liepājas Izglītības pārvaldē notika pārrunas ar skolu direktoriem, direktoru vietniekiem mācību un audzināšanas darbā, bērnu tiesību aizsardzības inspektoriem un bāriņtiesu pārstāvjiem.
- 2002.gada 19.septembrī VCB Sūdzību izskatīšanas daļas vadītāja Lolita Andersone piedalījās Invalīdu lietu nacionālajā padomes sanāksmē, kurā tika skatīti jautājumi par likuma "Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību" izstrādi.
- 2002. gada 24. septembrī VCB direktors Olafs Brūvers un Sūdzību izskatīšanas daļas juriste Inga Zonenberga tikās ar Jelgavas Bāriņtiesas darbiniekiem, lai risinātu kāda Jelgavas pilsētā dzīvojošā bāreņa dzīvokļa piešķiršanas jautājumu. Pēc tikšanās ar minētās iestādes darbiniekiem, VCB secināja, ka Jelgavā bāreņu tiesības pēc astoņpadsmit gadu sasniegšanas kopumā tiek nodrošinātas.
- 2002. gada 25. septembrī Jūrmalā, Iekšlietu ministrijas Mācību metodiskajā centrā Piestātnes ielā 6-14 notika starptautiska konference "Policija un cilvēktiesības", ko organizēja Valsts policija un Eiropas Padome. Lai diskutētu par aktuāliem ar policijas darbu saistītiem jautājumiem konferencē piedalījās arī VCB direktors Olafs Brūvers.
- 2002. gada 25. septembrī VCB Analīzes daļas vadītāja Līga Biksiniece piedalījās Dzimumu līdztiesības padomes sēdē.
- 2002. gada jūlijā un septembrī VCB Analīzes daļas vadītāja Līga Biksiniece piedalījās Tieslietu ministrijas un UNDP veidotajā darba grupā par tiesisko palīdzību Latvijā.

VCB 2002. gada 3. ceturksnī saņemtās un izskatītās sūdzības

Tēmas	Rakstiskās sūdzības				Sniegtās mutiskās konsultācijas
	saņemtas	atrisinātas	nepamatotas	izbeigtas ar ieteikumu	
1. Personas tiesību subjektības atzīšana:					
A. Nepilsoņu legalizācija	6	1	1	6	13
B. Ārvalstnieku tiesības	4	4	-	1	15
C. Bēgļu vai patvēruma meklētāju statusa noteikšana	-	-	-	-	2
D. Pasu jautājumi	1	-	-	2	19
E. Politiski represētās personas statuss	1	-	2	-	9
1. Kopā	12	5	3	9	58
2A. Bērna tiesības netikt pakļautam vardarbībai	-	-	-	-	4
2B. Bērna tiesības uz izglītību	1	-	-	1	3
2C. Bērna sociālās tiesības	-	-	-	-	11
2D. Bērna tiesības	5	3	-	6	15
2. Kopā	6	3	-	7	33
3. Personas tiesības uz humānu apiešanos un cieņas respektēšanu:					
A. Ieslodzījuma vietās	15	2	1	10	10
B. Ārstniecības iestādēs	9	2	-	11	19
C. Pansionātos un patversmēs	-	-	-	1	3
D. Īslaicīgās aizturēšanas izolatoros	2	-	-	2	2
E. Valsts un pašvaldību iestādēs	3	-	-	-	-
F. Valsts policijā	5	-	-	8	6
G. Pašvaldību policijā	1	-	-	1	4
H. Ceļu policijā	1	-	-	1	1
3. Kopā	36	4	1	34	45
4A. Rasu diskriminācija	-	-	-	-	-
4B. Dzimumu diskriminācija	-	-	-	3	3
4C. Diskriminācija uz vecuma pamata	-	-	-	4	5
4D. Diskriminācija uz tautības vai valodas pamata	-	-	-	1	-
4E. Diskriminācija uz reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības pamata	-	-	-	-	4
4F. Diskriminācija uz sociālās izcelšanās vai mantiskā stāvokļa pamata	-	-	-	4	6
4G. Diskriminācija uz seksuālās orientācijas pamata	1	-	-	1	-
4. Kopā	1	-	-	13	18
5. Personas tiesības uz drošību, brīvību un pers. neaizskaramību	1	-	3	10	21
6. Personas tiesības uz taisnīgu, atklātu un savlaicīgu tiesu	40	5	9	27	34

7 Personas tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību	17	1	3	6	3
8 Personas tiesības uz iesniegumu izskatīšanu un atbildes saņemšanu valsts iestādēs	1	-	2	2	9
9A. Personas vārda un izteiksmes brīvība - tiesības brīvi paust uzskatus	1	-	-	1	2
9B. Personas vārda un izteiksmes brīvība - tiesības brīvi saņemt un izplatīt informāciju	4	-	-	4	10
9 Kopā	5	-	-	5	12
10A. Personas tiesības uz sociālo drošību: pensiju un pabalstu piešķiršana	19	5	-	9	61
10B. Personas tiesības uz sociālo drošību: sociālo garantiju nodrošināšana	5	3	-	4	38
10C. Personas tiesības uz sociālo drošību: pašvaldību sociālā palīdzība	9	3	1	4	49
10. Kopā	33	11	1	17	148
11. Personas tiesības uz darbu un taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem	8	5	3	7	65
12 Personas tiesības uz īpašumu	18	1	12	17	61
13 Personas tiesības uz mājokli:					
A Atzīme par dzīves vietu	2	-	-	6	13
B Izlikšana no dzīvokļiem	6	1	3	22	57
C No ieslodzījuma vietām atbrīvotajiem	7	4	-	8	26
D Dzīvokļa piešķiršana	7	1	1	16	43
E Citi jautājumi	21	1	8	29	37
13. Kopā	43	7	12	81	176
14. Tiesības uz veselībai drošu vidi	5	1	-	7	11
15. Personas tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi	5	2	1	5	11
15A. Personas goda un cieņas aizskaršana plašsaziņas līdzekļos	1	1	-	5	3
15. Kopā	6	3	1	10	14
16. Personas tiesības brīvi pārvietoties	1	2	0	1	4
17. Invalīdu tiesības:					
17A. Invaliditātes piešķiršana	2	-	-	2	8
17B. Invalīdu tiesības uz izglītību	-	-	-	-	7
17. Kopā	2	-	-	2	15
18. Dažādi	24	7	8	32	41
18A. Iesniegumi ar neskaidru saturu	2	-	4	-	12
18. Kopā	26	7	12	32	53
Kopā	261	55	62	287	780